

Amal Adda

Islamske rentefrie banker

**Hva er islamsk bank, og er det mer lønnsomt enn
konvensjonelle banker?**

**Masteroppgave i økonomi og administrasjon
Handelshøyskolen ved OsloMet - storbyuniversitetet
2018**

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om islamske banker. Oppgaven går i dybden på hvordan islamske rentefrie banker kan sammenlignes med konvensjonelle rentebaserte banker. Det gjennomgås en analyse for å sammenligne lønnsomheten mellom de ulike bankene for å kunne si noe om hvilken som er mest effektiv i sin drift.

Islamske finansieringsprinsipper kommer fra shariah-prinsipper som er hentet fra Koranen. Det er flere konvensjonelle banker i flere land som har innført islamske produkter da etterspørselen har økt og da det har vist seg å være lønnsomt.

Finansieringstypene og kontraktene som gjennomgås i oppgaven er: musharaka, mudaraba, murabaha, ijara, sukuk og takaful.

I analysen gjennomgås 10 finansielle mål som måler bankenes ytelse. Hovedkategoriene er: lønnsomhetsforhold, likviditetsforhold, risiko- og solvensforhold og effektivitetsforhold.

Avslutningsvis i oppgaven gjennomgås grunner for eventuelle årsaker som har skjermet islamske banker mot finansielle kriser. Til slutt kort om islamske banker kan være aktuelt i Norge.

Forord

Denne oppgaven markerer slutten på en studietid ved OsloMet. Jeg vil rette en stor takk til min veileder Muhammad Azeem Qureshi for god veiledning og tilgjengelighet gjennom oppgaven. En stor takk går også til min mor og familie som har støttet og oppmuntret meg gjennom en tøff studietid. Det har vært en lærerik, givende, frustrerende samt en inspirerende prosess.

Fem år studie med konvensjonell finansteori blir avsluttet med en oppgave om islamske rentefrie banker og finansieringsprinsipper. Motivasjonen bak dette tema for masteroppgaven er hentet etter gjennomgang av artikler om finanskrisen og hvilken påvirkning det hadde på banker og finansinstitusjoner. Jeg kom over flere artikler der overskriften var at islamske banker ble mindre rammet av finanskrisen enn konvensjonelle banker. Dette vekket interessen og nysgjerrigheten på forskjellen mellom konvensjonelle og islamske banker og hvorfor utfallet av finanskrisen ble ulik mellom disse bankene. Etter videre undersøkning på tema fant jeg fort ut at dette er noe jeg vil legge fokus på i min masteroppgave. Det har vært en lærerik opplevelse og arbeidet har gitt meg en bredere forståelse på ulike banksystemer. Igjennom introduksjon av mitt tema for oppgaven har jeg blitt møtt på reaksjoner som: ”Rentefrie banker, finnes det?” Uvitenheten om dette tema, spesielt i Norge, har motivert meg igjennom disse månedene.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	ii
Forord.....	iv
1. Innledning.....	1
1.1 Problemstilling.....	1
1.2 Introduksjon.....	2
2. Islamsk bank og islamsk rettsvitenskap.....	5
2.1 Islamsk rettsvitenskap – Fiqh.....	5
2.1.1 Forbud mot renter.....	6
2.1.2 Unngåelse av <i>Gharar</i>	8
2.1.3 Unngåelse av <i>Maysir</i>	8
2.1.4 Risikofordeling.....	9
2.1.5 Forbud mot involvering i det som er ulovlig.....	10
3. Konvensjonelle og islamske banker.....	12
3.1 Forskjeller mellom konvensjonelle bank og islamske bank.....	12
4. Finansielle produkter og teknikker for islamske banker.....	16
4.1 Kontrakter i islamsk bank.....	16
4.1.1 Musharaka.....	16
4.1.2 Mudaraba.....	18
4.1.3 Murabaha.....	19
4.1.3.1 Betingelser for murabaha-kontrakt.....	20
4.1.4 Ijara.....	20
4.1.5 Sukuk.....	21

4.1.6 Takaful	23
5. Analyse.....	25
5.1 England og islamske banker.....	25
5.2 Data og metode.....	26
5.2.1 Lønnsomhetsforhold.....	27
5.2.2 Likviditetsforhold.....	28
5.2.3 Risiko- og solvensforhold.....	29
5.2.4 Effektivitetsforhold.....	30
5.3 Empiriske resultater.....	32
5.3.1 Lønnsomhetsforhold.....	33
5.3.2 Likviditetsforhold.....	35
5.3.3 Risiko- og solvensforhold.....	38
5.3.4 Effektivitetsforhold.....	43
5.3.5 Konkluderende funn fra analysen.....	49
5.3.6 Svakheter ved analysen.....	51
6. Islamske banker under finanskriser.....	52
7. Islamsk bank – Aktuelt i Norge?.....	54
8. Svakheter for oppgaven og videre forskning.....	57
Referanseliste.....	58

Tabeller

Tabell 1.1 Muslimsk populasjon i enkelte Europeiske land.....	4
Tabell 2.1 Risikofordeling.....	9
Tabell 3.1 Oppsummert forskjeller mellom konvensjonelle banker og islamske banker.....	14
Tabell 4.1 Sukuk og konvensjonelle obligasjoner.....	21
Tabell 4.2 Takaful og konvensjonelle forsikringer.....	24
Tabell 5.1 Oversikt.....	48

Figurer

Figur 1.1 Eiendeler i islamsk finans på globalt nivå.....	3
Figur 2.1 Oppsummering av viktige funksjoner i islamsk finans.....	11
Figur 4.1 Oppsummering av musharaka.....	17
Figur 4.2 Mudaraba-transaksjon.....	18
Figur 4.3 Transaksjonsprosess for murabaha.....	19

1. Innledning

1.1 Problemstilling

Islamsk bank og dets finansieringsmetoder er et bredt emne. Grunnet omfanget på dette tema og begrenset tid har jeg valgt å fokusere på lønnsomheten for de to ulike bankene. Videre har jeg begrenset analysen og sammenligningen til banker i England. Dette er gjort fordi jeg ville legge fokus på et vestlig land, og siden Norge ikke er aktuelt valgte jeg det vestlige landet med flest islamske banker og shariah-kompatible produkter. Jeg avslutter oppgaven med en kort oppsummering av finanskrisen og hva som gjør at islamske banker kommer ut av krisen med bedre lønnsomhet og resultat enn konvensjonelle banker.

Problemstillingen er:

” Hva er islamsk bank, og er det mer lønnsomt enn konvensjonelle banker? ”

Hensikten med oppgaven er også å si noe generelt om islamske banker og hvordan islamske banker generer sin inntekt. Jeg vil si noe om hvilke teknikker de bruker siden de ikke operer med renter.

1.2 Introduksjon

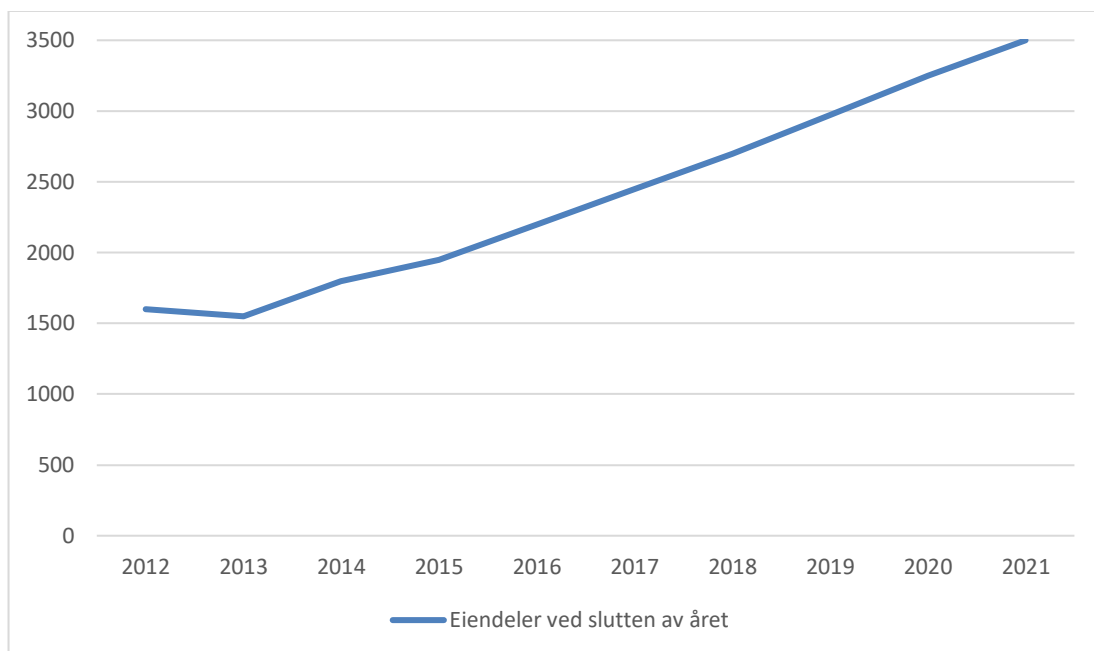
De to siste tiårene har det vært en stor økning av islamske banker og finansinstitusjoner (heretter kalt IBFI) spredt rundt i verden. IBFI har ikke vært noe ukjent i land i Golfrådet (GCC-land), men de siste ti-årene har det hentet seg inn flere IBFIs i europeiske land. Størrelsen på IBFI er relativt små sammenlignet med konvensjonelle banker og finansinstitusjoner, men det har hatt en stor utvikling igjennom årene. Dette både for muslimske-land og ikke muslimske-land. Størrelsen på IBFIs har gjort det noe utfordrende for sammenligningen med konvensjonelle banker. Dette kommer jeg nærmere inn på videre i oppgaven.

IBFI har fått betydelig oppmerksomhet etter siste finanskrisen. Selv om de har eksistert siden begynnelsen av 1960 er det ikke før den globale finansielle krisen at oppmerksomheten økte betraktelig. *Mit Ghamr* er den første islamske banken etablert i 1963 i Egypt (Chong og Liu, 2009). Grunnet uro i landet ble banken raskt nedlagt og overtatt av en annen bank og de islamske prinsippene forsvant. Likevel har IBFI hatt en rask vekst. Ernst & Young har estimert en verdi på islamske bankmidler globalt til å være på omtrent 1.6 billioner USD innen 2018 er over.¹ I 2005 var det 300 islamske banker og finansinstitusjoner fordelt over 75 land. (El Qorchi, 2005)

Det globale markedet for islamske finanstjenester, målt etter shariah-kompatible eiendeler, har økt med 7,5 % year-on-year i 2015 til omtrent \$2trn. Globale eiendeler i islamsk finans økte med 18 % i perioden 2012-2015. I perioden mellom 2008-2014 økte det gjennomsnittlig med 16 %. Ifølge *ICD-Thomson Reuters Islamic Finance Development Report 2016* er markedet forventet å øke til \$2.7trn ved utgangen av 2018 og \$3.5trn ved utgangen av år 2021.

Det er et stort potensial for utvidelsen av islamsk finans. Globalt er omtrent én av fire mennesker muslimer, mens shariah-kompatible eiendeler utgjør omtrent kun 1 % av verdens finansielle eiendeler.

¹ <http://www.ey.com/my/en/newsroom/news-releases/news-ey-global-islamic-assets>

Figur 1.1: Eiendeler i islamsk finans på globalt nivå (\$bn). Kilde: TheCityUK Report September 2017

Islamske banker har hatt en ekspansjon igjennom årene. Etterspørselen øker og spesielt i land der majoriteten av befolkningen er muslimer. Land som Iran og Sudan er det kun tillatt med islamske banker, i andre land som Egypt, Indonesia og Malaysia er det like vanlig med konvensjonelle og islamske banker (Chong og Liu, 2009).

Tabell 1.1 Muslimsk populasjon i enkelte Europeiske land. Kilde: Theguardian.com, PewResearchCenter

Land:	Estimert muslimsk populasjon år 2016:	Prosentandel av befolkningen	Estimert prosentandel muslimsk populasjon år 2050:
Frankrike	5 720 000	8,8 %	12,7 %
Tyskland	4 950 000	6,1 %	8,7 %
England	4 130 000	6,3 %	9,7 %
Danmark	306 000	5,4 %	7,6 %
Norge	148 000	3 %	7,2 %

Etterspørselen etter shariah-kompatible produkter er stor, også i Europa. Estimert vekst av muslimer i Europa indikerer at etterspørselen ikke vil bli mindre og at islamsk finansiering vil være populært i disse landene de kommende årene.

2. Islamsk bank og islamsk rettsvitenskap

2.1 Islamsk rettsvitenskap - Fiqh

Islamsk finans tilbyr noen av de største mulighetene for industriens fremtid i økosystemet. For en bedre forståelse av islamske banker og dets funksjoner gjennomgås det først en kort presentasjon av det grunnleggende i Islam. Islam deles inn i flere retninger der de to største er sunni-islam og shia-islam. Omtrent 85% - 90% av verdens muslimer er sunni og derfor vil denne oppgaven ta utgangspunkt på sunnimuslimenes rettskildelitenskap.

Islamske prinsipper spiller en essensiell rolle for muslimer og er hentet fra Koranen. Disse prinsippene skal praktiseres av muslimer parallelt med landets lover. Rettsvitenskapen, *fiqh*, har en sentral plass i islam og omhandler fortolkninger av shariah (islamsk lov). Shariah er utledet fra koranen og dekker praktisering og plikter av tilbedelse, moral og oppførsel, ekteskap og finans- og kommersielle transaksjoner. Finansieringsprinsippene innenfor islam er hentet fra *fiqh*. Forbud mot rentebaserte transaksjoner, samt investeringer i spekulative og usikre prosjekter kommer frem i disse prinsippene.

Det islamske finansieringssystemet baserer seg på fem hovedprinsipper:

(El-Hawary et al., 2004)

- Forbud mot *Riba* – Renteforbud
- Unngåelse av *Gharar* – Overdreven usikkerhet i kontrakter
- Unngåelse av *Maysir* – Spekulasjoner, gambling
- Risikofordeling
- Forbud mot involvering i det som er ulovlig, *haram* (Alkohol, svin, tobakk)

2.1.1 Forbud mot renter

- **Renter:** Det mest grunnleggende er forbudet mot renter. *Riba* betyr renter og omfatter ethvert vederlag som blir ytt for å ha gitt disposisjonsrett til kapital.² I islam er penger i seg selv verdiløst og det blir ansett som et middel for å nå et mål. Man låner penger for så å tjene penger på noe som i seg selv ikke har en verdi. Renter er derfor vurdert som en kilde til utettferdighet i islam. Renteforbudet er et av de klareste forbudene i shariah og man finner flere vers i koranen som omhandler viktigheten av forbudet:

- *”Whatever Riba (increased amount) you give, so that it may increase in the wealth of the people, it does not increase with Allah; and whatever Zakah³ you give, seeking Allah’s pleasure with it, (it is multiplied by Allah, and) it is such people who multiply their wealth in real terms”⁴*

I dette verset blir muslimer advart om å vende seg bort fra renter og det understreker at renter frarøver Guds velsignelser.

- *”Those who take riba (usury or interest) will not stand but as stands the one whom the demon has driven crazy by his touch. That is because they have said: ”Sale is but like riba”, while Allah has permitted sale, and prohibited riba. So, whoever receives an advice from his lord and desists (from indulging in riba), then what has passed is allowed for him, and his matter is up to Allah. As for the ones who revert back, those are people of Fire. There they will remain forever.”⁵*

² <http://www.islam.no/page110647981.aspx>

³ Zakah er å gi almisser til de fattige og trengende. Det er en av de fem pilarene i islam. Det er obligatorisk for enhver voksen muslim.

⁴ Koranen, Kapittel 30 vers 39; Surah al Room

⁵ Koranen, kapittel 2, vers 275; Surah al Baqarah

Dette verset er det mest brukte og blir referert til ved utvikling av transaksjonsmetoder.

Det er en konsensus blant muslimske lærde om renteforbudet – Abu Umar Faruq Ahmad ⁶ har utpekt noen viktige grunner som forklarer forbudet:

- Islam anser akkumuleringen av rikdom gjennom opptjente renter som egoistisk i sammenligning med akkumulering av rikdom opptjent ved hardt arbeid.
- Renter er med på å forme tendensen med rikdom hos få mennesker og mindre medmenneskelighet når det kommer til det økonomiske.

Renteforbudet er ikke unikt i islam. Både jødedommen og kristendommen har klare forbud mot renter; (Femte Mosebok 23:19). *”Du skal ikke kreve renter av din landsmann, verken av penger eller mat eller av noe annet skal du ta renter”*. (Salmene 15:15) *”Han tar ikke renter når han låner ut penger. Han mottar ikke bestikkelser til skade for en uskyldig. Den som lever slik, skal aldri vakle”*.

⁶ http://ibtra.com/pdf/riba_islamic_banking4.pdf, Journal of Islamic Economics, Banking and Finance

2.1.2 Unngåelse av *Gharar*

- **Gharar:** *Gharar* er et arabisk ord som er assosiert med bedrageri, risiko og usikkerhet. *Gharar* er forbud mot usikkerhet i et avtaleforhold. Dette kan være en avtale med usikkerhet til hva som er gjenstand, usikkerhet på leveringstid og andre usikkerheter om saksforholdet. Shariah krever at det må ligge til grunn for fri overdrevet usikkerhet ved avtaleinngåelse for en gyldig kontrakt.

De fleste derivatkontrakter og transaksjoner forbundet med dette er forbudt innenfor islam grunnet usikkerhet av fremtidig levering av eiendel. Dette vil ikke si at alt salg uten fysisk besittelse av eiendel er ulovlig i islam, men transaksjoner og kontrakter under overdreven risiko og / eller usikkerhet der en part drar nytte av eiendom til en annen part eller en annen parts tap er å betrakte som *gharar* og dermed ulovlig innenfor islam.

2.1.3 Unngåelse av *Maysir*

- **Maysir:** *Maysir* betyr gambling. Dette forbudet blir også nevnt i flere vers i Koranen. Enhver satsing av penger eller andre formuesgode basert på et usikkert utfall, med mulighet for å tape det satsede beløpet og med hensikt å bli tilgodesett mer enn det man opprinnelig satset er forbudt i islam.⁷

⁷ <http://www.islam.no/page110647981.aspx>

2.1.4 Risikofordeling

- **Risikofordeling:** En av grunnforutsetningene for finansiering i følge shariah er at risikoen er fordelt mellom utlåner og kunde. Hele risikoen kan ikke veltes over på kunden – finansinstitusjonen skal på den ene eller andre måten også bære en del av risikoen for formålet det søkes finansiering til.

Mens konvensjonelle banker tillater risiko overføring og hovedsakelig er gjeldsbaserte, fordeler islamske banker risiko og er i større grad eiendelsbaserte. Tabellen nedenfor oppsummerer de viktigste forskjellene i risikofordeling mellom islamske og konvensjonelle banker.

Tabell 2.1 Risikofordeling

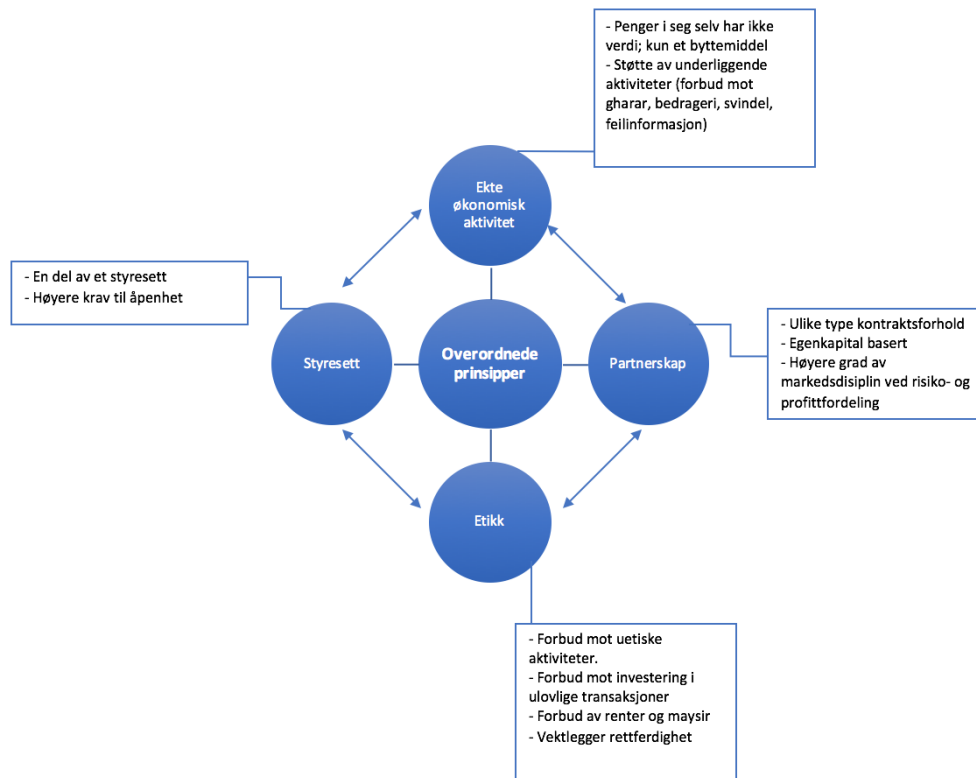
Islamske banker	Konvensjonelle banker
Prinsipp om risikofordeling	Prinsipp om risikooverføring
<i>Finansieringskilde:</i> Investorer (mudarabah kontoeiere) deler både risiko og avkastning med banken. Avkastningen er aldri garantert på forhånd og den avhenger av bankens ytelse. Det er heller ingen avkastning eller risiko på sparekontoer.	<i>Finansieringskilde:</i> Innskytere overfører risiko til den konvensjonelle banken. Avkastningen er på forhånd bestemt og garantert.
<i>Finansieringsbruk:</i> Islamsk bank fordeler risiko i musharaka og mudaraba	<i>Finansieringsbruk:</i>

kontraktene (minoritet i islamsk bank sin portefølje) og gir rentefri finansiering.	Låntaker er forpliktet til å betale renter uavhengig av avkastningen på sine prosjekter.
Egenkapitalfinansiert	Gjeldsfinansiert

Kilde: Hasan og Dridi (2010)

2.1.5 Forbud mot involvering i det som er ulovlig

- **Forbud mot Haram:** I følge shariah er det heller ikke tillatt med investeringer i foretak eller organisasjoner som driver forretning i alkohol, tobakk, svin, nattklubber, våpen eller rentebaserte institusjoner. Dette er å anse som uetisk i følge shariah. Det er også viktig å påpeke at investeringer etter shariah's regler skal være knyttet til tjenester eller formuesgoder.

Figur 2.1 Kort oppsummering av viktige funksjoner i islamsk finans

3. Konvensjonelle og islamske banker

3.1 Forskjeller mellom konvensjonelle bank og islamske bank

Det er ikke tvil om at formålet for konvensjonelle og islamske banker er det samme; maksimere sin profitt. Forskjellen er at islamske banker operer i samsvar med shariah-reglene som også er kjent som "fiqh al muamalat" (islamske transaksjonsregler). Det er forbud mot renter, og andre regler for handel med varer, tjenester og det er en annen risikofordeling. I senere tidsrom har flere konvensjonelle banker begynt å åpne opp små islamske enheter for kunder som ikke ønsker rentebaserte transaksjoner. Tyskland og England er eksempler på to vestlige land som har konvensjonelle banker som har åpnet opp for islamske vinduer. Islamsk vindu vil si at konvensjonelle banken innfører og tilbyr produkter som er innenfor det islamske rammeverket. Totalt så er det over 20 konvensjonelle banker i England som tilbyr islamske finansielle produkter.⁸

Det er viktig å understreke at når vi sammenligner islamske banker med konvensjonelle, så sammenligner vi ikke bare to ulike banker og hvordan de opererer. Vi sammenligner også en ulik tankegang. Det er to ulike tankesett og flere akademikere velger å vektlegge skillet mellom det etiske og uetiske for de ulike bankene. Under transaksjoner i det vanlige banksystemet har vi dominerende faktorer som grådighet, utnyttelse og misbruk. Så lenge banken får inn det de krever av kostnader så er banken villig til å låne ut penger. Uaktsomme finansielle aktører vil låne maksimalt så fremt det er lånte penger. Investorer som er mest opptatt av høy rente som de mottar, vil fortsette sine investeringer uavhengig av banken. Dette er også triggepunkter til globale finansielle kriser. Alle partene bidrar til krisen, og alle lider av denne krisen.

⁸ Islamic Financial News, "UK & Ireland: Leaderst of the West" (18.Januar 2017) – <https://www.islamicfinancenews.com/ofn-country-analysis/uk>

Grunnet religiøs tilknytning for islamske banker er det strengere regler rundt grådighet, misbruk og utnyttelse. Transaksjoner er basert på gevinst- og tapsfordeling, noe som fører til direkte involvering fra alle parter og felles interesser. Alle partene vil ta hensyn. Ingen har direkte eller indirekte interesse i utnyttelse av en annen part – for hvis dette er tilfellet vil de alle gå på samme smell. Islamske banker og finansielle institusjoner finansierer heller ikke i rene risikofylte investeringer eller immaterielle eiendeler og samfunnets interesser skal være likt som investorens interesser.

Det er en del forskning på dette området og et splitte mellom akademikernes meninger. Enkelte står til fordel ved islamske banker og islamske finansielle produkter. Andre mener motsatt. Eksempelvis kommer det frem fra forskning på GCC området: Olson og Zoubi (2008) at konvensjonelle banker presterer bedre enn islamske banker. Al-Muharrami (2008) mener det motsatte.

I praksis er konvensjonelle og islamske banker like på veldig mange aspekter, begge har profittmaksimering som mål og begge ønsker å redusere transaksjonskostnader og sikre tilstrekkelig diversifisering av sin portefølje for å redusere eventuelle risikoer så mye som mulig. Begge typer banker gir tilsvarende like økonomiske tjenester som eiendomsforvaltning, betalingssystem, risikostyring osv., men de oppnår disse målene på ulike måter. (Majía et al., 2014).

Bader et al. (2008) nevner noen fordeler som konvensjonelle banker yter som i utgangspunktet skal gi konvensjonelle banker en høyere effektivitet enn islamske banker. Punktene her er:

- Konvensjonelle banker aksepterer renter som er en stor og sikker inntektskilde.
- Konvensjonelle banker deler ikke eventuelle tap med sin klient.
- Konvensjonelle transaksjoner har hovedsakelig en form for sikkerhet slik at tap for banken er lite sannsynlig.

En annen ting som nevnes er at konvensjonelle banker også opererer med islamske produkter. Det er en del konvensjonelle banker, blant annet Deutsche Bank som tilbyr shariah-kompatible finansielle produkter og tjenester for å øke sin konkurranse i markedet. Etterspørselen blir stadig større blant disse produktene og dermed er dette en måte å tiltrekke seg flere kunder på.

Nedenfor er det oppsummert forskjeller mellom konvensjonelle og islamske banker.

Tabell 3.1 Oppsummert forskjeller mellom konvensjonelle banker og islamske banker

Konvensjonelle banker	Islamske banker
Konvensjonelle banker opererer og fungerer på prinsipper utformet av mennesker.	Islamske banker opererer og fungerer på prinsipper som kommer fra shariah.
Penger er et produkt i seg selv – i tillegg til et middel. Den kan derfor selges til en høyere pris enn faktisk verdi, og den kan leies ut.	Penger har ingen verdi – kun et middel for å nå et mål.
Status til konvensjonell bank i forhold til sine kunder: kreditor og debitor	Status til islamsk bank i forhold til sine kunder: partnere, kjøper og selger
Investorer er sikret en forutbestemt rente.	Risikodeling mellom investor og entreprenør.

Tid gir grunnlag for å belaste renter på kapital.	Profitt på utveksling av varer og tjenester er grunnlag for fortjeneste.
Utlån av penger med renter tilbakebetalt er den grunnleggende funksjonen.	Deltakelse og forståelse av kundens virksomhet er betydningsfullt for islamske banker.
Bankens egeninteresse er som oftest sentralt. Innsatsen for å sikre vekst med egenkapital er liten.	Allmennhetens interesse er betydningsfullt. Ultimate mål for banken er å sikre vekst med egenkapital.
Renter belastes også i tilfeller hvor organisasjonen har tap – dette tapet deles ikke.	Tapet deles når organisasjonen lider et tap.
Inntektene er uavhengig av prosjektet, derfor har utvikling og vurderinger av prosjektet liten betydning for banken.	Overskudd deles og dermed legger banken større vekt på å utvikle og evaluere prosjektet.
Stor vekt på kundenes kredittverdighet	Stor vekt på prosjektets levedyktighet

4. Finansielle produkter og teknikker for islamske banker

4.1 Kontrakter i islamsk bank

Renteforbudet og risikofordelingen har fått fart på utvikling av forskjellige finansielle instrumenter som er innenfor kravene for shariah-kompatible produkter. I dag er det mange produkter som tilbys av islamske banker og i dette kapitlet drøftes de viktigste og mest anvendte metodene.

Islamske banker opererer med forskjellige type former for kontrakter. Dette er hovedsakelig: musharaka, mudaraba, murabaha, ijara, sukuk og takaful.

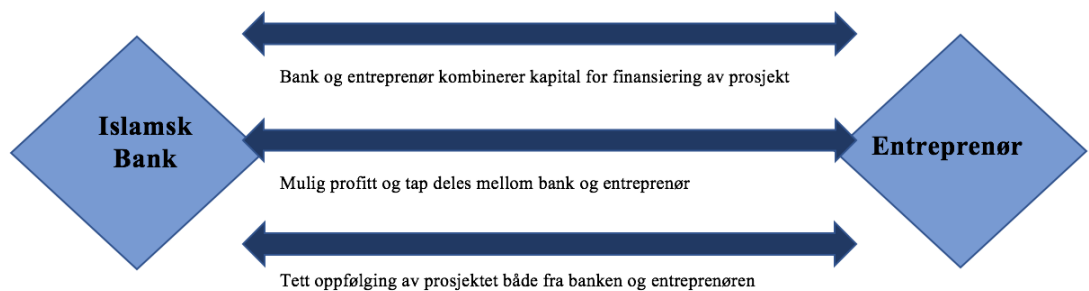
4.1.1 Musharaka

Musharaka-kontrakten er en allsidig kontrakt der flere parter bidrar til felleskapitalen for en investering. Denne form for kontrakt går ut på profitt- og tapsfordeling til partene. Avkastningen i musharaka er basert på overskuddet som blir opptjent ved prosjektets slutt. Musharaka brukes vanligvis i langsiktige prosjekter. Eksempelvis går banken i partnerskap med en kunde der de slår sammen deres kapital eller arbeidskraft til en investering. Begge parter har rettigheter til å delta i ledelsen av investeringen. Musharaka kontrakten kan inngås i en midlertidig eller permanent form. Ved midlertidig vil kunden få mulighet til å kjøpe opp egenkapitalen gradvis inntil hele lånet er innfridd til banken. Ved permanent kontrakt vil banken forvalte prosjektet og også bidra til måter å utvikle prosjektets fortjeneste. (El Tiby, 2011)

Et eksempel på hvordan musharaka foregår gitt av Rammal (2004): Et hus kjøpes for \$150 000, der 80 % finansieres av bank og de resterende 20 % av klient. Huset er kjøpt i fellesskap der klienten betaler leie til banken for å bruke bankens andel av huset. Hvis leien er \$1000, skal klienten betale \$800 til banken for leie av bankens eiendel. I tillegg inngås det en avtale mellom klient og bank at 80 % av bankens eiendeler deles i åtte like enheter som klienten kjøper opp etter en gitt periode. Etterhvert som bankens andel reduseres – vil også leiekostnaden for klienten reduserer. Dette fortsetter frem til klienten har kjøpt opp hele eiendommen. (Usmani 2002).

Ved bruk av denne kontrakten må banken være oppmerksom på kredittrisikoen der banken risikerer å miste sin andel kapital som er investert i prosjektet. Denne risikoen er størst ved mangel på erfaring eller når banken ikke er involvert i ledelsen av prosjektet eller tett oppfølging av prosjektets finansielle rapporter.

Kort oppsummert:

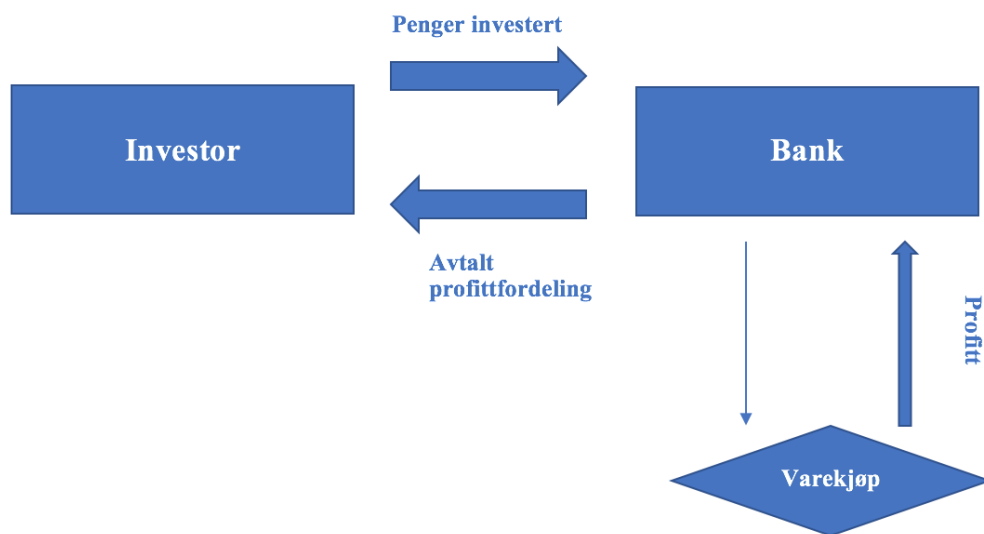

Figur 4.1 Oppsummering av musharaka

4.1.2 Mudaraba

Mudaraba er en annen form for kontrakt som inngås mellom en part som står for finansiering (investor - prinsipal) og en annen part som bistår med kompetanse og ekspertise for investering (bank – agent) (Al-Hares el al., 2013). Agenten investerer prinsipalens penger. Denne kontrakten kan etter et hvert tidspunkt avsluttes bortsett fra det tidspunkt banken allerede har investert eller hvis det på forhånd er avtalt noe annet (Iqbal el al., 2004). Agent og prinsipal blir på forhånd enige om en profittfordeling. Et eventuelt tap i mudaraba kontrakt vil bli belastet prinsipalen. Prinsipalen taper sine investerte penger og agenten taper tid, arbeidskraft og eventuelle alternative kostnader knyttet til investeringene.

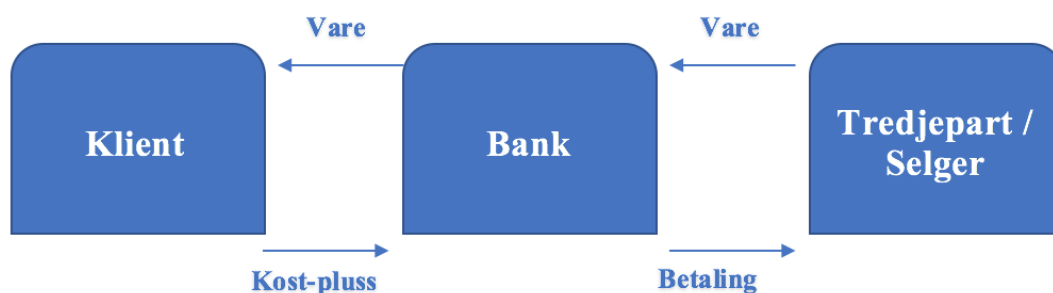
Dette er hovedforskjellen mellom mudaraba- og musharaka kontrakten. Banken får altså kun gevinst hvis det eksisterer et overskudd. Hvis banken opptrer uaktsomt vil de bli belastet for det.

Figur 4.2 Mudaraba-transaksjon

4.1.3 Murabaha

Murabaha kontrakten er en av de mest anvendte kontrakter innenfor islamske banker. Pollard og Samers (2007) hevder at mellom 45 % til 65 % av islamske finansielle transaksjoner er murabaha kontrakter. Andre forskere, (blant annet Khan, 2010), mener at det er enda høyere og nærmest 80 %. Den er definert som kjøp av varer/tjenester for videresalg. En Murabaha-transaksjon består normalt sett av tre parter: bank, klient (bruker av produkt) og en tredjepart (selger av produktet). Istedenfor å låne ut penger, finansierer banken kjøpet på ønsket vare/tjeneste av en tredjepart og videreselger det til klienten til en pris inkludert en profitt. Ved å betale profittmarginen har klienten oppnådd et lån uten renter.⁹ Dette er kjent som kost pluss-metode. Denne metoden går ut på at grossisten tar utgangspunkt i direkte varekostnad, inklusiv frakt, toll etc., og legger på et påslag som skal dekke andre indirekte kostnader samt gi en markedsmessig fortjeneste for grossisten.¹⁰

Figur 4.3 Transaksjonsprosess for Murabaha

⁹ <http://www.hsbcamanah.com/1/2/hsbc-amanah/about-islamic-banking/glossary#murabaha>

¹⁰ <https://www.revregn.no/asset/pdf/2015/6-60-3.pdf>

4.1.3.1 Betingelser for Murabaha-kontrakt

Det er flere betingelser som må være på plass for at Murabaha-kontrakt skal være gyldig i henhold til shariah.

- Anskaffelseskosten skal være kjent av klienten og banken er pålagt å avdekke all informasjon om kostnader i forbindelse med kjøp av varen (Vogel og Hayes, 1998).
- Eierskapet og besittelsen skal ligge hos banken. (Iqbal og Mirakhor 2007)
- Det skal være en spot-salg kontrakt hvilket vil si at ingen kreditt er involvert i transaksjonen.
- Banken har rett til å spørre om sikkerhet i tilfelle klient ikke betaler i henhold til avtale. Hvis klient ikke betaler har banken rett til å selge varen videre for å dekke sine utgifter forårsaket av denne avtalen.

4.1.4 Ijara

Ijara er etter mudaraba en av de mest brukte finansieringsmetodene. Ijara er til å sammenligne med leasing-kontrakter for konvensjonelle banker (Warde, 2000).

Ijara er definert som en avtale som tillater en part (leietaker) å bruke en eiendel / eiendom av en annen part (utleier) for en avtalt pris over en gitt periode.¹¹

Funksjonsmessig så ligner ijarah en konvensjonell leasingavtale – eier leier eiendom / eiendel til leietaker for en spesifisert periode mot et gebyr. Leietaker har ansvar for vedlikehold av produktet.

¹¹ https://www.investopedia.com/articles/07/islamic_investing.asp

Det er en mulig kredittrisiko for utleier ved bruk av ijara – at leietaker ikke kan betjene leieavtalen ved forfall. Markedsrisiko er også mulig risiko hvis kunden misligholder avtalen – da kan banken disponere eiendelen til markedsprisen som kan være lavere enn avtalt kontraktspris. Operasjonell risiko fremkommer når kunden bruker eiendelen til aktiviteter som er ulovlige etter shariah's prinsipper – dette kan eksempelvis være salg av alkohol (El Tiby, 2011)

Det er noen forskjeller mellom en konvensjonell leasingavtale og ijarah:

- Hvis leietaker er forsinket med utbetalinger kan ikke utleier belaste med renter
- Bruken av eiendelen skal være spesifisert i kontrakten

4.1.5 Sukuk

Sukuk er et finansielt sertifikat og klassifiseres som shariah-kompatible obligasjoner. Det representerer eierskap av eiendelen og er representert av materielle eiendeler og ikke gjeld. Sukuk handles til nominell verdi og avkastningen er en brøkdel av eiendelen eller så kan den være relatert til markedsindikatorer som LIBOR eller EURIBOR (Khan, 2010).

Tabell 4.1 Sukuk og konvensjonelle obligasjoner

	Konvensjonelle obligasjoner	Sukuk
<i>Eierskap av eiendel</i>	Obligasjoner er en gjeldsforpliktelse fra utsteder til obligasjonseier. De gir ikke investor en andel av eierskap i	Sukuk gir delvis eierskap til investoren for den eiendel sukuk baserer seg på. <i>Sukuk indikerer eierskap av eiendel.</i>

	prosjektet, virksomheten eller fellesforetaket. <i>Obligasjoner indikerer en gjeldsforpliktelse.</i>	
<i>Investeringskriterier</i>	Obligasjoner kan generelt brukes til finansiering av alle eiendeler, prosjekter, forretninger, fellesforetak gitt at det er innenfor lovgivning – gjelder også produkter / tjenester som ikke er tillatt i islam.	Aktiva som sukuk baserer seg på må være shariah-kompatibelt.
<i>Utstedelsespris</i>	Obligasjonspriser er basert på kredittvurdering	Sukuk er basert på markedsverdien av den underliggende eiendel.
<i>Verdi</i>	Obligasjonens verdi svarer til fast rente.	Sukuk øker i verdi i henhold til eiendelens verdi.
<i>Investeringsfordeler og risiko</i>	Obligasjonseiere mottar regelmessig rentebetalinger for obligasjonens levetid.	Sukuk-holdere mottar en andel av overskudd fra underliggende eiendel / aksepterer en andel av eventuelle tap.
<i>Kostnadseffekt</i>	Obligasjonseiere er generelt ikke påvirket av kostnader knyttet til underliggende eiendel.	Blir påvirket av kostnader. Høyere kostnader kan gi lavere investoroverskudd.

<i>Ved salg</i>	Du selger gjeld.	Du selger eierskap i underliggende eiendel.
-----------------	------------------	--

Kilde: Jamaldeen & Faleel, 2012

4.1.6 Takaful

Konvensjonell forsikring er ikke tillatt av shariah fordi det regnes som gambling. Årsaken for dette forbudet er blant annet at den forsikrede betaler forsikringsselskapet for en gjenstand som kanskje ikke finner sted. Det er handel med usikkerhet, tvil og renter involvert. En annen grunn er at mange forsikringsselskaper opererer med rentebærende eiendeler. (Sole 2007, side 12)

Takaful brukes til å betegne islamsk forsikring og er en fri-rentekontrakt (Khan, 2010). Den tar vanligvis form av en mudaraba-kontrakt hvor to parter blir enige om å dele sine tap ved å bidra i form av investeringer / donasjoner til en felles kasse (Greuning, Iqbal, 2008). Takaful baserer seg på felles ansvar.

Tabell 4.2 Takaful og konvensjonelle forsikringer

	Konvensjonell forsikring	Takaful
<i>Kontrakt</i>	En vanlig salgskontrakt finner sted. Forsikringssselskapet er selger, den forsikrede er kjøper	Bruk av kontrakt kommer an på bruk av Takaful. Mest benyttet i denne sammenheng er en mudaraba-kontrakt.
<i>Risiko</i>	Risikoen ligger hos forsikringssselskapet. Du betaler en pris for å motta eventuell dekning.	Samarbeidspolicy der donasjoner fra deltakere blir samlet. Midlene kan brukes til å beskytte deltakere mot risiko. Risikoen er fordelt mellom deltakerne.
<i>Overskudd / fortjeneste</i>	Utbytte returneres til aksjonærer	Eventuelle overskudd blir fordelt mellom deltakere i Takaful-fondet.

5. Analyse

5.1 England og islamske banker

Islamske banker har hatt en vekst og spredning i Europa de siste årene.

Etterspørselen øker og flere filialer har blitt opprettet også i konvensjonelle banker for å tilfredsstille kundenes behov. Rapport fra 2016 *Islamic Finance Development report* skrevet av ICD¹² og Thomson Reuters har rangert England som nummer 22 av 124 land når det kommer til samlede finanstilbud i landet¹³. England kommer frem som første plass i Europa og fjerde blant ikke-muslimske nasjoner (etter Singapore, Sri Lanka og Sør Afrika).¹⁴ og derfor har jeg valgt å forholde meg til England i den analytiske delen.

De siste årene har det islamske finansmarkedet utviklet seg markant og det har vært en rekke utvikling av shariah-kompatible produkter i England. Det har blitt utviklet shariah-kompatible sparekontoer for privatpersoner, plan for boligkjøp, pensjonsordninger innenfor shariah's rammeverk og mer. Regjeringen har nylig startet å utvikle en plan for shariah-kompatible studentlån.¹⁵ England har hatt islamsk finans i markedet i nærmere 40 år og de har utviklet seg til å konkurrere med konvensjonelle finansinstitusjoner.

Jeg har valgt å analysere banker i England fordi det er et av landene i Europa med størst utvikling og muligheter for shariah-kompatible produkter. Det finnes over 20 banker i England som tilbyr shariah-kompatible finansielle produkter og det finnes 5 shariah-kompatible banker lisensert. (TheCityUK – Global Trends in Islamic Finance ant the UK Market – Report september 2017). England har så langt flest antall islamske banker og shariah-kompatible finansieringsprodukter i vestlige land.

¹² Islamic Corporation for the Development of the Private Sector

¹³ <https://www.thecityuk.com/assets/2017/Reports-PDF/Global-trends-in-Islamic-Finance-and-the-UK-Market-FINAL.pdf>

¹⁴ Islamic Corporation for the Development of the Private Sector (ICD) og Thomson Reuters, "Islamic Finance Development Report", (2016) side 12.

¹⁵ TheCityUK – Global Trends in Islamic Finance Report – September 2017, side 7

5.2 Data og metode

I denne oppgaven blir data hentet inn for England i perioden mellom 2009 - 2016. Islamske banker i analysen: Al-Rayan og Bank of London and the Middle-East. Konvensjonelle banker i analysen_ HSBC bank of UK og Lloyds bank og UK. Resultatregnskap og balansen for de ulike bankene er hentet fra Thomson Reuters. Bankenes årsrapporter, regnskap og balanse blir benyttet for å sammenligne lønnsomhet og effektivitet for konvensjonelle og islamske banker – stabilitet av bankene blir også tatt i betraktning i analysen. Resultatregnskapet måles over en bestemt periode mens balansen representerer data fra et gitt tidspunkt. Bankens ytelse er definert av følgende indikatorer: effektivitet, lønnsomhet, likviditet og solvens og risiko. Disse målene anses som nøkkelkvalifikasjoner (Atrill og McLaney, 2014). Derfor bør en vurdering av disse målene gi et helhetlig bilde av bankenes effektivitet og ytelse.

Opp igjennom årene har investorer og analytikere utviklet flere analytiske verktøy og teknikker for å sammenligne selskapers styrker og svakheter. Ratio-analyse er et analyseverktøy utviklet for å utføre kvantitativ analyse av informasjon som kommer fram av selskapers regnskap. Ratio-analyse er en av de mest anvendte analyseteknikkene for sammenligning og det vektlegges i denne oppgaven. Ulike indekser og analytiske verktøy er gitt av økonomistyringsteorier for å måle bankens ytelse. Bruk av regnskaps-ratio er en av dem. For å måle ytelse og lønnsomhet har finansielle-ratios blitt brukt i både vanlige og mer omfattende forhold.

For å se utviklingen og sammenligningen på prestasjonen til islamske banker i forhold til de konvensjonelle bankene i årene 2009-2016 legges det i denne oppgaven vekt på analysering av 10 finansielle mål av bankenes ytelse. Disse deles inn i fire hovedkategorier:

- Lønnsomhetsforhold
- Likviditetsforhold
- Risiko og solvens forhold
- Effektivitetsforhold

5.2.1 Lønnsomhetsforhold

Disse målene blir ansett for å være de mest grunnleggende analyseverktøy for vurdering av bankens ytelse når det gjelder overskudd. Lønnsomhet beskriver og forklarer fortjenesten en bank genererer med sin virksomhet med hensyn til skatter og andre utgifter (Al-Hares, 2013). Lønnsomhet er viktig for banker generelt fordi det gjør det mulig for dem å finansiere sin virksomhet og forbli konkurransedyktige i markedet.

Det er ulike forhold som måler dette men jeg begrenser meg til: Avkastning på total kapital (*Return on assets* - ROA) og avkastning på egenkapital – (*Return on Equity* - ROE)

➤ **ROA = (Driftsresultat + finansinntekter) / Totalkapital**

ROA er et mål på avkastningen av total kapitalen i et selskap. Den brukes for å vurdere om et selskaps virksomhet gir en akseptabel avkastning på selskapets ressurser. Resultatet av ROA viser virksomhetens effektivitet uavhengig av hvordan kapitalen er finansiert, fordi de økonomiske kostnadene ikke er inkludert. Fordelen med ROA er at resultatet ikke vil være misvisende for selskaper med høy gjeldsgrad.¹⁶ ROA måler hvor mye firma tjener etter skatt for hver andel investert i eiendelene til selskapet. Høy ROA vil si bra ytelse og effektiv utnyttelse av selskapets eiendeler.

¹⁶ <https://www.visma.no/eaccounting/regnskapsordbok/a/avkastning/>

➤ **ROE = Resultat / Egenkapital**

ROE måler hvor mye aksjonærene tjener etter skatt for hver andel investert i selskapet. ROE viser hvor lønnsomt et selskap er for aksjonærer – det er også et nyttig verktøy å benytte ved sammenligning av lønnsomhet for ulike selskap. Det hjelper gjerne investorer å avgjøre om de skal investere i et selskap eller ikke.

5.2.2 Likviditetsforhold

Disse forholdene måler selskapets evne til å møte sine kortsiktige forpliktelser. Det brukes ofte av potensielle kreditorer og långivere for å beslutte om de skal utvide kreditt til selskapet. Høyere mål betyr at banken har større sikkerhetsmargin og betaler sine kortsiktige forpliktelser.

Mål som brukes i oppgaven: Lån-til-innskudds-rate (*Loan to Deposit Ratio* – LDR) og kontanter og porteføljeinvesteringer til innskudds-rate (*Cash & Portfolio Investment to Deposit Ratio* – CPIDR)

➤ **LDR = Lån / Innskudd**

LDR er vanlig å bruke for å analysere og vurdere bankens likviditet. En bank med lav LDR anses å ha mindre risiko sammenlignet med bank med høy LDR. En høy LDR indikerer at en bank har foretatt seg overdrevne lån og risikerer å ikke klare å innfri sin gjeld grunnet de ikke har nok likviditet. Hvis LDR er alt for lav så får ikke banken like mye inntjening slik den kunne i utgangspunktet.

➤ **CPIDR = Kontakter og porteføljeinvesteringer / Innskudd**

Dette er et annet mål for bankens likviditet. Jo høyere mål, desto bedre er bankens likviditetsposisjon og desto større tillitt fra innskyterne til banken.

5.2.3 Risiko- og solvens ratio

Dette forholdet måler bankens opprettholdelse av sine forpliktelser i forhold til gjelden de har. Hvis eiendelene er større enn gjeldsforpliktelser så anses banken å være solvent. Solvens sier noe om i hvilken grad banken er i stand til å møte sine langsiktige forpliktelser og om en bank er egenkapitalfinansiert eller gjeldsfinansiert (Al-Hares et al., 2013).

For denne delen av analysen fokuseres det på: Gjeldsandel (*Debt-Equity Ratio* – DER), Gjeld til total kapital (*Debt to Total Assets Ratio* – DTAR) og egenkapitalmultiplikator (*Equity Multiplier* – EM)

➤ **DER = Gjeld / Egenkapital**

DER måler bankens mulighet til å gjennomgå et økonomisk sjokk dersom kreditorer misligholder tilbakebetaling av lån eller ved eventuell verdireduksjon på bankens eiendeler. En bank med lavere DER anses som bedre sammenlignet med høy DER.

➤ **DTAR = Gjeld / Eiendeler**

Denne måleenheten gir informasjon om bankens evne til å skaffe ytterligere finansiering for potensielt attraktive investeringsmuligheter. En høy DTAR vil si at banken har finansier de fleste av sine eiendeler igjennom gjeld og at banken er involvert i mer risiko. En lav DTAR er å foretrekke.

➤ **EM = Eiendeler / Egenkapital** ¹⁷

EM gir informasjon om mengden av eiendeler per andel av egenkapital – det måler finansiell innflytelse som banken har. Høyere EM betyr høyere risiko for banken – det indikerer at en større del av bankens eiendeler er knyttet til gjeld (finansiert gjennom gjeld).

5.2.4 Effektivitetsforhold

Dette måler bankens effektivitet til å styre og kontrollere eiendeler, generere salg, styre kostnader og utgifter osv. Effektivitetsmål sier noe om hvor godt en bank presterer på å tjene penger ut fra sine eiendeler (Al-Hares et al., 2013). Høye driftskostnader ses i sammenheng med mindre effektivitet. Jo høyere disse ratene er jo høyere indikator på at banken har en god ytelse.

For denne delen av analysen vil det vektlegges disse målene: Eiendelsutnyttelse (*Asset Utilization* – AU), Inntekter til driftskostnader (*Income to Operating Expense Ratio* – IOER) og driftseffektivitets rate (*Operating Efficiency* – OE)

➤ **AU = Inntekter / Eiendeler**

AU måler hvor effektivt banken utnytter sine eiendeler. Dersom AU er høy indikerer det at banken bruker sine eiendeler effektivt til å generere inntekter.

➤ **IOER = Inntekter / Driftskostnader**

Dette er den mest anvendte i banksektoren for å vurdere bankens inntekter i forhold til driftskostnadene. Høy verdi indikerer at banken genererer mer inntekter i forhold til de totale driftskostnadene.

¹⁷ <https://www.investopedia.com/terms/e/equitymultiplier.asp>

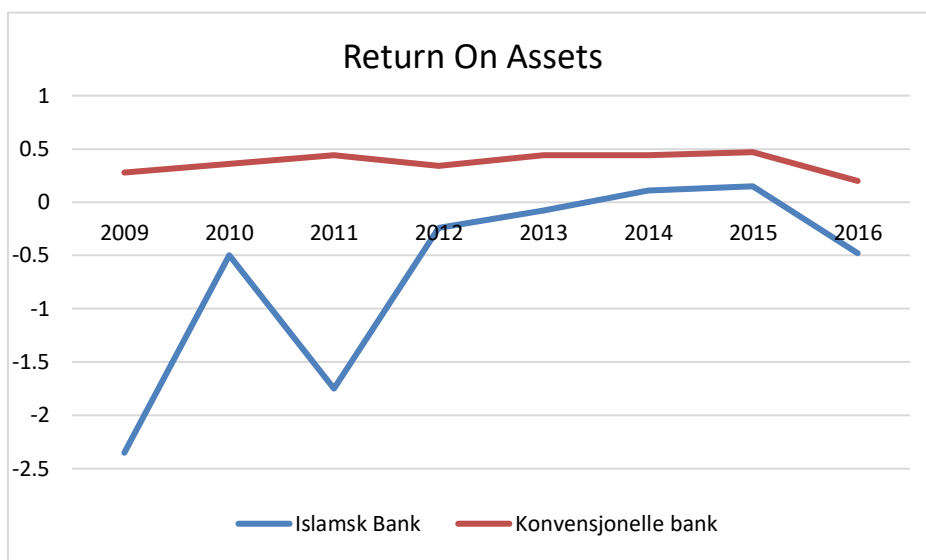
➤ **OE = Driftskostnader / Driftsinntekter**

OE måler effektiviteten på driften. Det måler bankens effektivitet i å generere driftsinntekter og kontrollere driftskostnadene. Dette måler generelt hvor effektiv banken er i sin virksomhet. Lavere OE indikerer at driftskostnadene er lavere enn driftsinntektene.

5.3 Empiriske resultater

5.3.1 Lønnsomhetsforhold:

➤ ROA

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	- 2,35%	- 0,5%	-1,75%	-0,24%	-0,08%	0,11%	0,15%	-0,48%
Konvensjonelle bank	0,28%	0,36%	0,44%	0,34%	0,44%	0,44%	0,47%	0,2%

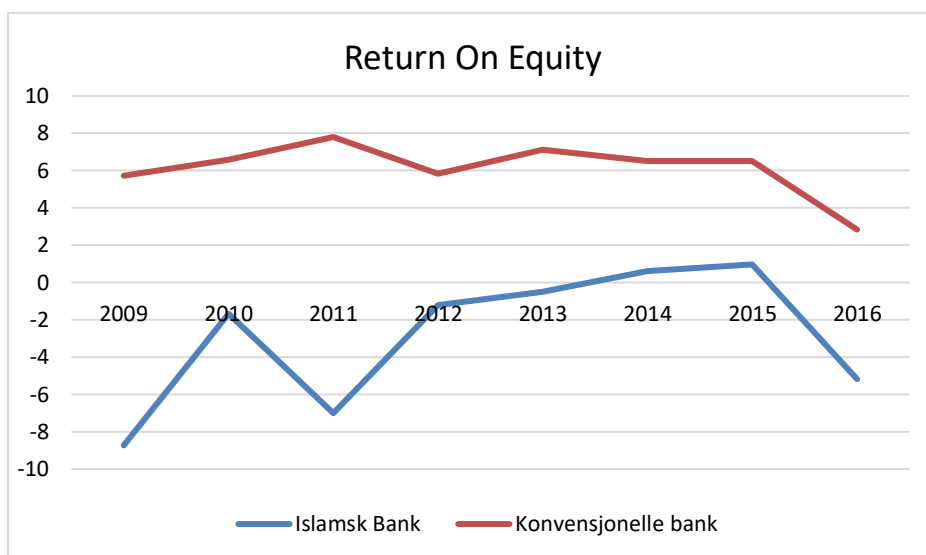
	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	-0,64%	0,008559753
Konvensjonelle bank	0,37%	0,00088521

ROA på begge typer banker jevner seg litt ut med årene, men det er til å bemerke seg at konvensjonelle banker har hatt høyere ROA enn islamske banker og spesielt mot år 2009. For denne analysen har de islamske bankene som har blitt undersøkt hatt en negativ ROA til å starte med som har steget litt med årene for så å avta igjen i 2016. Gjennomsnittet viser også at konvensjonelle banker har hatt en høyere ROA.

Gjennomsnittlig ROA for islamsk bank er statistisk forskjellig fra gjennomsnittlig ROA for konvensjonelle banker med 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

➤ ROE

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	-8,73%	-1,69%	-7%	-1,21%	-0,49%	0,63%	0,97%	-5,18%
Konvensjonelle bank	5,72%	6,59%	7,8%	5,82%	7,12%	6,53%	6,51%	2,84%

	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	-2,84%	0,034192863
Konvensjonelle bank	6%	0,01386172

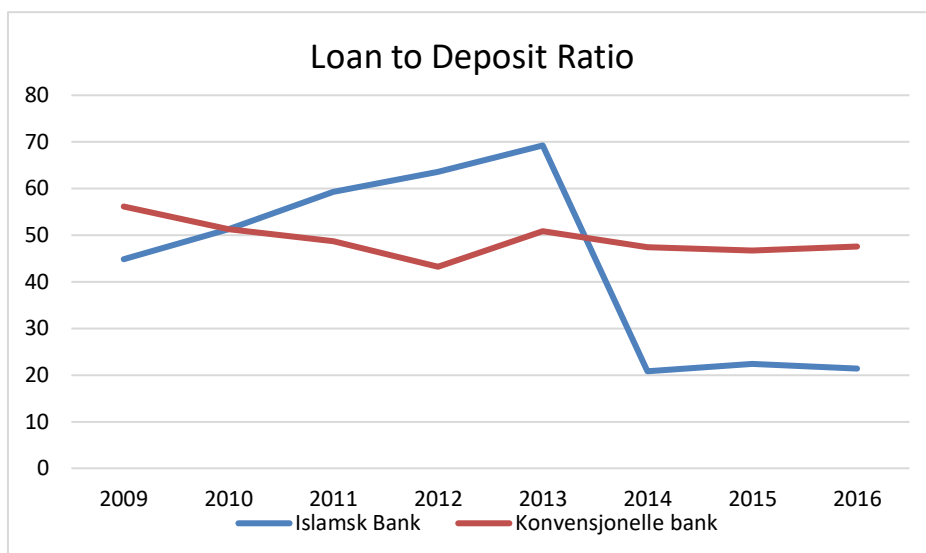
ROE for islamske banker har konstant vært lavere enn for konvensjonelle banker i analysen. Gjennomsnittet viser en negativ ROE for islamske banker, der konvensjonelle banker har et gjennomsnitt på 6 %. Vi kan også se at differansen mellom disse bankene har avtatt med årene.

Gjennomsnittlig ROE for islamsk bank er sterkt statistisk forskjellig fra gjennomsnittlig ROE for konvensjonelle banker med 5% signifikansnivå.

Tabell 5.1

5.3.2 Likviditetsforhold

➤ LDR

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	44,83%	51,22%	59,25%	63,53%	69,23%	20,81%	22,4%	21,36%
Konvensjonelle bank	56,14%	51,34%	48,75%	43,32%	50,85%	47,41%	46,76%	47,54%

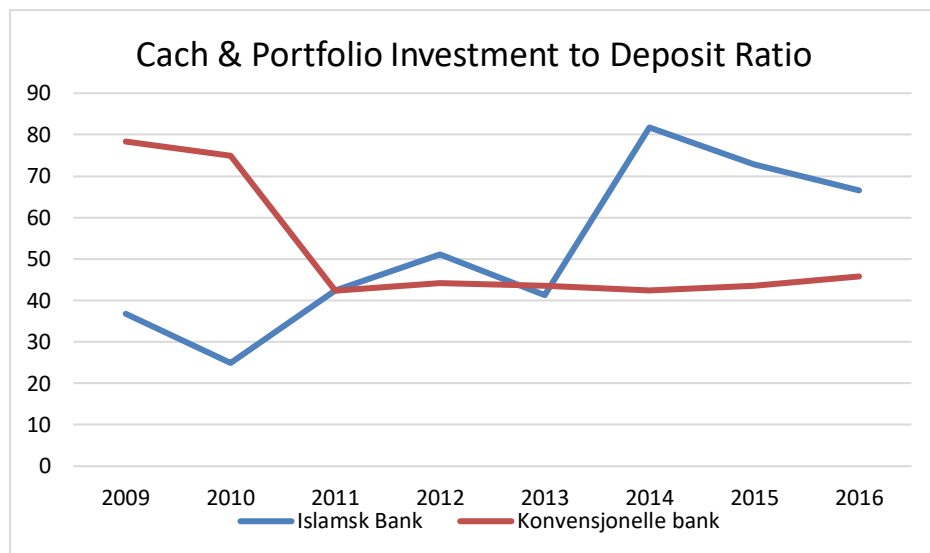
	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	44,08%	0,187756814
Konvensjonelle bank	49,01%	0,03568585

LDR måler store variasjoner mellom de ulike bankene. Fra 2010 til 2013 har LDR vært høyere for islamske banker enn konvensjonelle – men etter 2013 har LDR hatt en betydelig reduksjon for islamsk bank. For konvensjonelle har den vært ganske stabil igjennom perioden. Dette tyder på likviditetsforbedring for islamske banker. Det er høyere innskudd enn lån igjennom perioden for islamsk bank og derfor er LDR avtagende. Gjennomsnittlig LDR for perioden er lavere for islamsk bank.

Det er ingen statistisk forskjell på gjennomsnittet for LDR på et 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

➤ CPIDR

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	36,8%	24,92%	42,47%	51,03%	41,21%	81,73%	72,8%	66,6%
Konvensjonelle bank	78,34%	74,97%	42,36%	44,14%	43,53%	42,46%	43,6%	45,84%

	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	52,19%	0,183777073
Konvensjonelle bank	51,90%	0,14349702

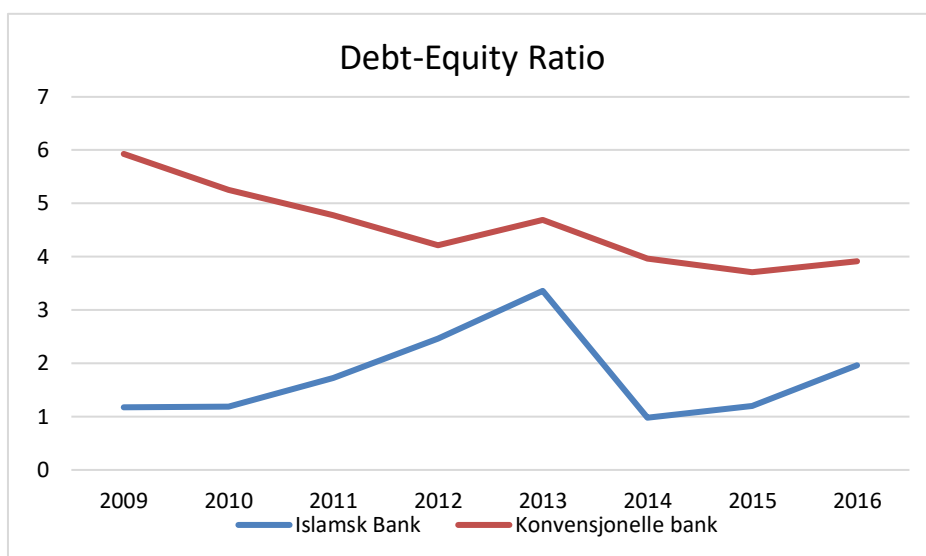
CPIDR har vært avtagende for konvensjonelle banker og motsatt for islamske banker. Fra 2013 og utover har det ligget ganske stabilt for de konvensjonelle bankene mens det har økt for islamske banker. En økende CPIDR indikerer at likviditeten blir bedre.

Det er ingen statistisk forskjell på gjennomsnittet for CPIDR på et 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

5.3.3 Risiko og solvens forhold

➤ DER

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	1,18%	1,19%	1,73%	2,47%	3,36%	0,98%	1,2%	1,96%
Konvensjonelle bank	5,93%	5,26%	4,78%	4,22%	4,69%	3,97%	3,71%	3,91%

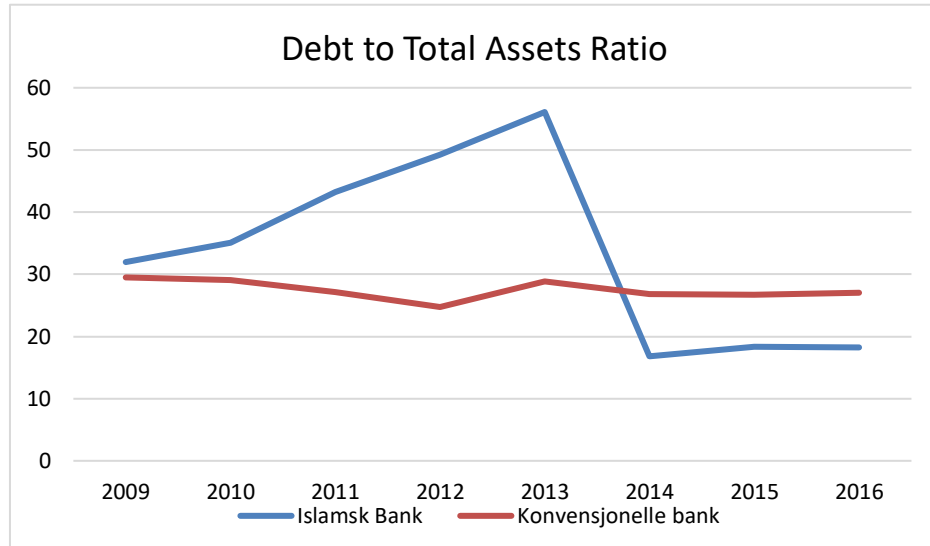
	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	1,76%	0,642532789
Konvensjonelle bank	4,56%	0,00710712

Oppgang og nedgang i DER er relativ lik for de ulike type bankene. Konvensjonelle bankene har høyere DER igjennom hele perioden. Differansen mellom de ulike type bankene minket i årene 2010-2013 og dette skyldes at islamske banker fikk høyere innskudd i forhold til egenkapital.

Det er ingen statistisk forskjell på gjennomsnittet for DER på et 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

➤ DTAR

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	31,94%	35,08%	43,26%	49,29%	56,1%	16,81%	18,36%	18,23%
Konvensjonelle bank	29,5%	29,1%	27,13%	24,74%	28,86%	26,82%	26,66%	27,03%

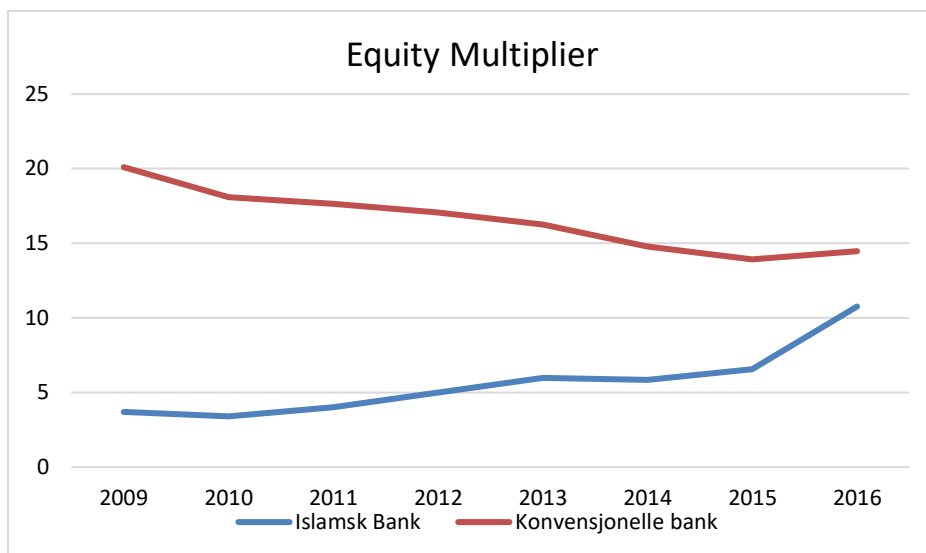
	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	33,63%	0,141468954
Konvensjonelle bank	27,48%	0,01481123

DTAR for konvensjonelle banker er ganske stabilt og ligger mellom 24 % til 29,5 % i perioden. For islamsk bank så er denne litt mer varierende. Den har en stigende verdi frem til år 2013, der den så synker med omtrent 39 % og stagnerer seg utover de kommende årene. Etter denne analysen virker det som om konvensjonelle banker har mindre risiko frem til år 2013 – der islamsk bank endres til å bli mindre risikable og mer solvent.

Det er ingen statistisk forskjell på gjennomsnittet for DTAR på et 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

➤ EM

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	3,71%	3,4%	4%	5,01%	5,99%	5,85%	6,56%	10,76%
Konvensjonelle bank	20,1%	18,08%	17,62%	17,06%	16,25%	14,79%	13,92%	14,46%

	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	5,66%	0,022094456
Konvensjonelle bank	16,54%	0,01962753

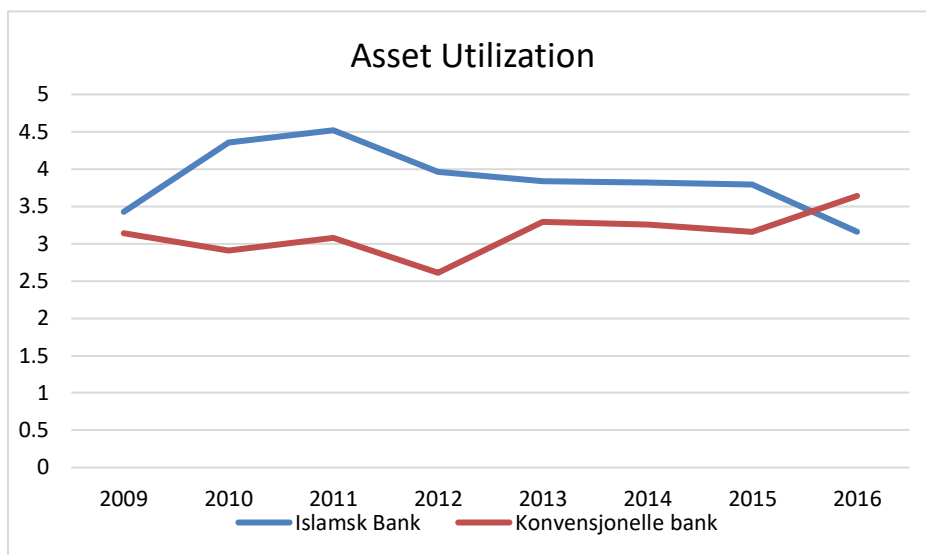
EM er et mål på risiko og i denne analysen kommer det frem at konvensjonelle bankene har en høyere rate EM enn islamsk bank. Konvensjonelle banker har et gjennomsnitt i målt periode på 16,54 %, og islamsk bank har et gjennomsnitt på 5,66 %. Dette tyder på at konvensjonelle banker viser seg å være mer risikofylte og mindre solvente sammenlignet med islamske banker. Dette resultatet stemmer overens med analyserte forhold i DTAR og DER.

Gjennomsnittlig EM for islamsk bank er statistisk forskjellig fra gjennomsnittlig EM for konvensjonelle banker med 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

5.3.4 Effektivitetsforhold

➤ AU

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	3,43%	4,36%	4,52%	3,96%	3,84%	3,82%	3,79%	3,16%
Konvensjonelle bank	3,14%	2,91%	3,08%	2,61%	3,29%	3,26%	3,16%	3,64%

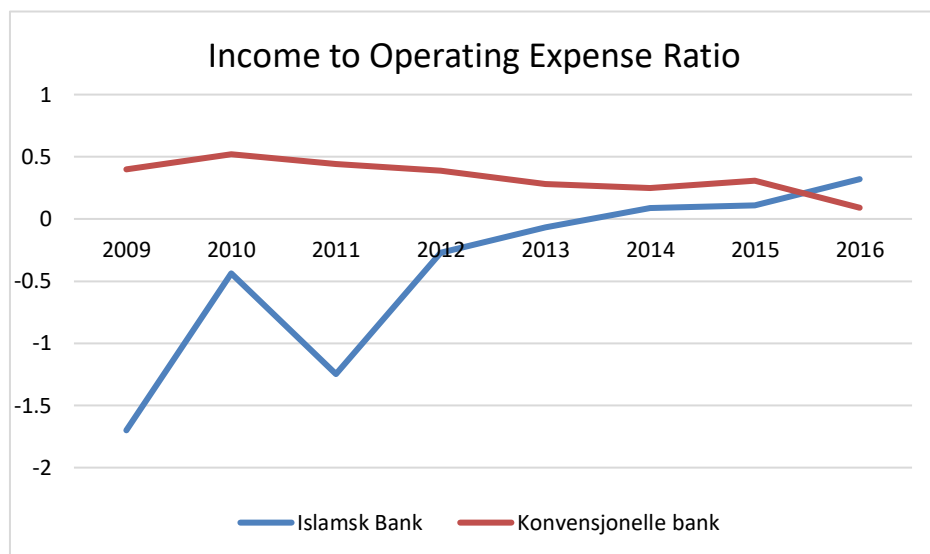
	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	3,86%	0,004149398
Konvensjonelle bank	3,14%	0,00279416

AU for islamsk bank er høyere enn for konvensjonelle bank igjennom årene frem til år 2016 der de skifter trend. Gjennomsnittlig AU er høyere for islamsk bank. Dette vil si at islamsk bank sammenlignet med konvensjonelle er mer effektive ved utnyttelse av sine eiendeler og generering av inntekter. Dette ser dog ut til å snu i år 2016, men analysen er ikke tilstrekkelig for å kunne bekrefte det. En lengere tidsramme vil kunne tydeliggjøre dette bedre.

Gjennomsnittlig AU for islamsk bank er statistisk forskjellig fra gjennomsnittlig AU for konvensjonelle banker med 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

➤ IOER

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	-1,7%	-0,44%	-1,25%	-0,27%	-0,07%	0,09%	0,11%	0,32%
Konvensjonelle bank	0,4%	0,52%	0,44%	0,39%	0,28%	0,25%	0,31%	0,09%

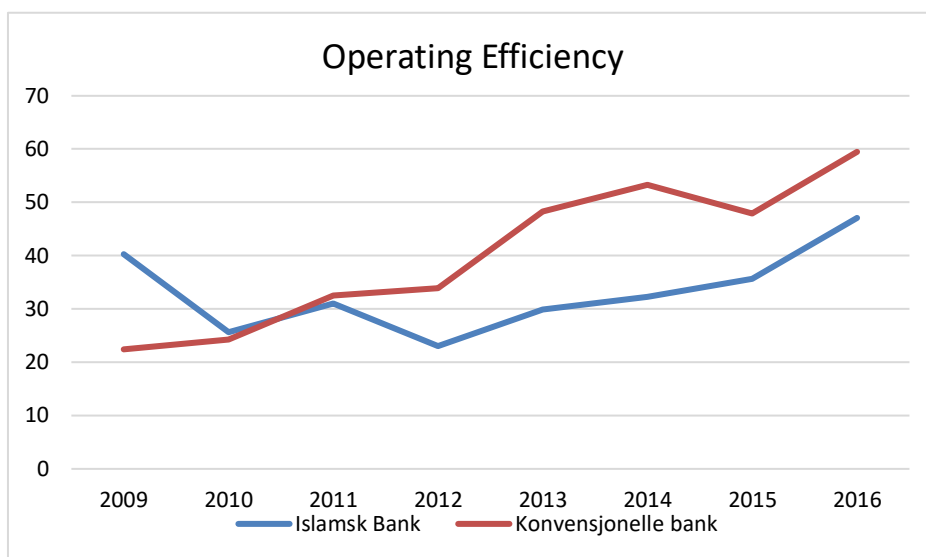
	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	-0,48%	0,157399356
Konvensjonelle bank	0,34%	0,00124197

Resultatet for IOER viser en konstant høyere rate for konvensjonelle bank frem til år 2016. Det er en minkende trend for de konvensjonelle bankene mens islamsk bank har hatt en økende rate. En høyere verdi av IOER indikerer at banken genererer mer inntekter i forhold til de totale driftskostnadene. Det vil si at den minkende trenden for de konvensjonelle bankene tyder på høyere driftskostnader og reduksjon av inntektene og motsatt for de islamske bankene.

Det er ingen statistisk forskjell på gjennomsnittet for IOER på et 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

➤ OE

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Islamsk bank	40,32%	25,6%	31,03%	23,04%	29,88%	32,28%	35,61%	47,09%
Konvensjonelle bank	22,43%	24,22%	32,55%	33,87%	48,24%	53,31%	47,9%	59,49%

	Gjennomsnitt (Mean)	Standardavvik
Islamsk bank	33,11%	0,073052001
Konvensjonelle bank	20,25%	0,12930639

OE, et annet mål for effektivitet, viser at islamske banker er mer effektive når det kommer til å styre sine driftskostnader og generere driftsinntekter. Dette gjelder etter denne analysen fra et tidspunkt mellom år 2010 og 2011. Begge bankene har en økende verdi, men for islamske banker ligger verdien høyere fra år 2011.

Det er ingen statistisk forskjell på gjennomsnittet for OE på et 5 % signifikansnivå.

Tabell 5.1

Tabell 5.1 Oversikt

Oversikt	Islamske bank		Konvensjonelle bank		T-Test	F-Test
	Gj.snitt	Std.avvik	Gj.snitt	Std.avvik	P-verdi	P-verdi
<u>Lønnsomhet:</u>						
ROA	-0,64 %	0,008559753	0,37 %	0,000885208	0,007575339	4,44725E-06
ROE	-2,84 %	0,034192863	6 %	0,013861722	1,59871E-05	0,029472016
<u>Likviditet:</u>						
LDR	44,08 %	0,187756814	49,01 %	0,035685849	0,505643223	0,000275224
CPIDR	52,19 %	0,183777073	51,90 %	0,143497021	0,974213459	0,529588327
<u>Risiko & Solvens:</u>						
DER	1,76 %	0,642532789	4,56 %	0,007107116	0,391939604	7,54118E-13
DTAR	33,63 %	0,141468954	27,48 %	0,014811229	0,271559945	4,84049E-06
EM	5,66 %	0,022094456	16,54 %	0,019627532	1,30022E-07	0,762692305
<u>Effektivitet:</u>						
AU	3,86 %	0,004149398	3,14 %	0,002794162	0,001846568	0,318573363
IOER	-0,48 %	0,157399356	-0,33 %	0,001241974	0,805719135	7,09189E-14
OE	33,11 %	0,073052001	20,25 %	0,129306394	0,223799874	0,154918968

5.3.5 Konkluderende funn fra analysen

Ut fra den empiriske analysen som er foretatt i denne oppgaven kan vi trekke noen konklusjoner. Den første delen av analysen tar for seg lønnsomhetsforhold og målene brukt i denne sammenheng er avkastning på total kapital og på egen kapital. Både ROA og ROE indikerer en vesentlig forskjell på lønnsomheten mellom bankene. Konvensjonelle bankene viser seg å ha en bedre ytelse og en mer effektiv utnyttelse av deres eiendeler. De konvensjonelle bankene er også mer attraktive for eventuelle investorer. Forskjellen på ROA mellom islamske banker og de konvensjonelle avtar med årene. Dette indikerer at islamsk bank har igjennom årene blitt mer effektiv ved utnyttelse av sine eiendeler. Det er viktig å bemerke seg at de konvensjonelle bankene har hatt en lengere etableringstid i England sammenlignet med de islamske bankene.

Den andre delen av analysen tar for seg målinger av likviditet for de ulike type bankene. Målene som er brukt her er LDR og CPIDR. LDR viser likviditetsforbedring for islamsk bank. En minkende LDR tyder på en økning i innskuddet for de islamske bankene. Dette kan indikere at nivået av tillitt på islamske banker øker blant kundene og er mer ettertraktet. Dette viser også statistikken for islamske banker i England. Det har blitt mer populært med årene og de former og utvikler seg med tiden. TheCityUK understreker også at dette er et område å satse på for videre utvikling. CPIDR viser i likhet med LDR en økende trend i likviditet for islamske banker. I løpet av perioden 2009 – 2016 har trenden for CPIDR blitt snudd for islamske og konvensjonelle banker. Resultatet for de konvensjonelle bankene er ganske stabile igjennom årene. Begge disse likviditetsmålene viser at likviditeten for islamsk bank ikke er statistisk ulik fra den konvensjonelle banken.

Neste del av analyse tar for seg risiko- og solvensforhold for de ulike type bankene. DER og EM indikerer at konvensjonelle banker er mer risikable og mindre solvente enn islamske banker. Sammenlignet med islamske banker har konvensjonelle banker en høyere lønnsomhet, høyere risiko og de er mindre solvente enn islamske banker.

DER for islamske banker indikerer at islamske banker vil takle et økonomisk sjokk bedre enn det konvensjonelle banker vil gjøre. DTAR for islamske banker falt betydelig i år 2013 noe som indikerer at de finansierer sine eiendeler med egenkapital der konvensjonelle banker har høyere gjeldsgrad. Det indikerer også at islamske banker er involvert i mindre risiko.

Den siste delen av analysen tar for seg effektivitetsforholdene til bankene. I denne delen kommer det frem at islamske banker er mer effektive når det gjelder utnyttelse av sine eiendeler, generering av inntekter og styring av kostnader relatert til drift.

Denne analysen viser at islamske banker har blitt mer stabile og forbedret seg noe med tiden. Som allerede nevnt tidligere i oppgaven har antall IBFI økt betydelig i ulike verdensdeler, spesielt de siste tjue årene. Til tross for at størrelsen på IBFIs er relativt små sammenlignet med internasjonale standarder, har veksten vært utrolig sterk både i muslimske og ikke-muslimske land.

5.3.6 Svakheter ved analysen

Størrelsen på bankene har gjort analysen noe utfordrende. Beregning av gjennomsnittet er brukt for begge banker men det ultimate hadde vært å analysere banker som er like i størrelsen. Dette er utfordrende å finne fordi konvensjonelle banker har eksistert i markedet i flere år før islamske banker kom. Antall banker inkludert i analysen er også begrenset. Dette er noe man kan forske videre på igjennom årene ved mer tidsbruk på datainnsamling.

Tidsperioden i analysen er fra 2009 – 2016. Det hadde vært spennende å se hvordan utviklingen var for bankene igjennom den siste store globale finansielle krisen også. Grunnet tilgjengelighet på regnskapstall for bankene i denne perioden fikk jeg ikke gått i dybden på det. Det tok alt for lang tid før bankene svarte på mine henvendelser og derfor valgte jeg å ekskludere det fra analysen.

6. Islamske banker under finanskriser

I dette kapittelet vil jeg peke på hvilke verdier som har skjermet de islamske bankene fra finansielle kriser. Jeg vil ikke gå i dybden på disse for omfanget er veldig stort.

De største triggerne som utløste den finansielle krisen er blant annet boligboble, ekstreme og uforsiktig utlån fra banker over lengere perioder og økonomisk ubalanse på globalt nivå. Store subprime boliglån var den første utløseren på krisen. Subprime utlån beskriver praksisen med å gi lån til låntakere som ikke kvalifiserer for de beste lånerentene grunnet deres dårlig kreditthistorie.¹⁸ Dette er finansielt sett risikofyllt for både bank og låntaker på grunn av en kombinasjon med høy rente og dårlig kredittverdighet hos låntaker hvilket resulterer med en ustabil finansiell situasjon. Renten blir høyere grunnet høyere risiko forbundet med lånet.

Flere år etter krisen har flere muslimske økonomer som har forsket på området utpekt at hele den finansielle krisen kunne vært unngått hvis økonomisystemet på globalt nivå hadde fulgt islamske prinsipper. Det er kjent at islamske banker og største delen av islamske finansielle systemet klarte seg bedre og gikk ut med bedre resultater enn konvensjonelle banker under den globale finanskrisen.

De grunnleggende prinsippene for Islamske banker og finansielle institusjoner har beskyttet dem fra å falle like dypt som de konvensjonelle under finansielle krisen. En markant forskjell er at IBFIs ikke tillater å investere og finansiere i type finansielle instrumenter som har negativt påvirket de konvensjonelle bankene og institusjonene og som også trigget den globale finansielle krisen. Dette gjelder blant annet investering i derivater. Islamske banker finansierer ikke i immaterielle eiendeler og foretar heller ikke risikofylte investeringer.¹⁹ Islamske prinsipper likestiller ikke handel i realobjekter med handel i alle typer finansobjekter. Handel i finansobjekter

¹⁸ <https://no.wikipedia.org/wiki/Subprime>

¹⁹ GIFR 2015; Dakhllalah and Miniaoui, 2012 (side 213)

anses som ulovlig. Islamske prinsipper gir en tettere kobling mellom realøkonomi og finansøkonomi. Kjøp og salg av kreditt og gjeld er derfor ulovlig innenfor islam.

Et annet viktig hovedskille mellom islamske banker og konvensjonelle banker er at islamsk finansiering funderer seg på egenkapital og ikke gjeld. Lånetransaksjoner i islamske banker baserer seg på at man har en sikkerhet i eiendelen for lånet. Hassan et. al. argumenterer for at finanskrisen kunne vært unngått hvis lånetransaksjoner hadde vært gjennomført etter islamske prinsipper hvor det ikke blir operert med virtuelle penger.

Et annet punkt er profitt og taps fordeling som islamske prinsipper tar for seg. Bank og klient fordeler all profitt og tap av investeringer og finansielle produkter. Et viktig punkt innenfor islamske prinsipper er rettferdighet i samfunnet (Chapra, 2008). Chapra hevder at praksisen av profitt og tapsfordeling vil kunne innføre en større disiplin i det finansielle systemet ved å få bankene til å vurdere låntakerne sine mer effektivt og ha en oversikt over hva de bruker lånte midler til. Profitt og tapsfordeling vil være med å eliminere eller redusere overdreven risiko.

Gjennomsiktighet i transaksjoner for alle parter involvert er påbudt i islamske finansieringsprodukter. Dette gir en nærmere tilknytning i forholdet mellom banken og sine klienter. Ved implementering av dette og profitt og tapsfordeling vil banken være mer forsiktig med hvilke prosjekter de velger. Banken vil etter islamske prinsipper (både musharaka og mudaraba kontrakter) være medeier i investeringen og de vil derfor velge med omhu og god analysering for eventuelle beslutninger. Dette vil være med på å sikre en stabilisering i markedet og være med på å forhindre eventuelle kriser.

7. Islamsk bank – aktuelt i Norge?

Avslutningsvis i denne oppgaven vil jeg trekke inn en undersøkelse utført av Ahmed og Kòmurcu utarbeidet i 2013 i forbindelse med arbeid til deres masteroppgave.

Undersøkelsen er blitt gjennomført for å kartlegge etterspørselen etter rentefrie lån i Norge. Det er 429 deltakere hvorav 80 % er muslimer. Nærmere 80 % av respondentene har sagt at de er villige til å benytte seg av islamsk lån hvis det skulle være et alternativ i Norge.

Et spørsmål i denne undersøkelsen er:

Jeg hadde valgt å ta islamsk lån selv om det hadde vært dyrere enn lån med renter.

65% av deltakerne sier seg enig i påstanden hvorav den største delen ligger hos yngre deltakere. Dette kan skyldes at de eldre er godt etablerte og er mer økonomisk oppmerksomme og bevisst på vanskeligheter som kan oppstå ved et dyrere lån.

En annen side å se denne påstanden fra – hvorfor skal islamsk lån være dyrere enn konvensjonelle lån? Ordet *Riba* på arabisk – direkte oversatt til renter – betyr *i tillegg til*. Kan da et dyrere lån være innenfor rammene til et shariah-kompatibelt lån? Er det innenfor islamsk rettsvitenskap, eller vil det miste sin hensikt?

Etterspørselen for islamske lån og produkter i Norge er stor og øker med tiden. Det har vært fokus på enkelte forsøk av DnB og Storebrand for å innføre enkelte tiltak med shariah kompatible produkter – men hittil har ikke disse vært et tilbud for befolkningen. DnB vurderte å åpne opp for lån etter islamske prinsipper i 2007, men de la prosjektet til side og konkluderte med at kundegrunnet ikke var nok på det tidspunktet. Husbanken i Norge har også snakket om en ”leie-til-eie” modell for boliger. Det er viktig å bemerke seg at Norge ikke er et muslimsk land og derfor vil ikke muslimske verdier være av stor betydning for bankene, nærmere er det bankens fortjeneste som vil være avgjørende. Hvis tilbudet skulle bli aktuelt i Norge, og hvert

fall hvis en konvensjonell bank oppretter shariah-kompatible produkter, er dette kun for å dekke etterspørselen etter disse produktene.

England er et av verdens ledende land som tilbyr over 69 kurs om islamsk finans.²⁰ Det er ingen universiteter eller høyskoler i Norge som har dette tilbudet og som uteksaminerer shariah rådgivere innenfor islamsk rettsvitenskap med økonomisk bakgrunn. Dette er en utfordring for at produktene som vil bli tilbudt skal være godkjent innenfor shariah-rammeverket. Hvis problemer skulle oppstå vil banken ha nytte av en shariah rådgiver som kan bistå banken i å løse eventuelle kontraktbrudd og utforme kontraktene. For at et lån skal være godkjent etter shariah så kan man ikke ta hensyn kun bankens prinsipper, men også islamsk rettsvitenskap.

En løsning kan være å hente en rådgiver fra et annet land frem til man får på plass et eget shariah-styre. Dette vil kun være en midlertidig løsning og kan ikke benyttes langsiktig. Dette fordi shariah rammeverket krever at man ikke skal gå i strid med landet man bor i. For å forholde seg til de norske lovene og samtidig balansere dette med islamsk rettsvitenskap må kunnskap og kompetanse være på plass.

Etterspørselen er der – spørsmålet er om Norge klarer å opprette en islamsk bank som opererer innenfor shariah rammeverket. Et alternativ utført i mange andre land er at konvensjonelle banker åpner opp et lite islamsk vindu. Det betyr at en konvensjonell bank åpner opp en liten filial eller avdeling som tilbyr islamske produkter. Det er da viktig at de konvensjonelle bankene kan beherske to ulike kapitalmidler. Den som allerede er i bruk, og en ny til islamske produkter. Dette må kunne garanteres til kundene fordi det er et krav innenfor Shariah at kapitalmidlene som brukes skal være rentefrie. Konvensjonelle banker er rentebasert og en felles kapitalbase vil si rentepreget kapital.

Flere land har med tiden valgt å utvide sitt islamske finanstilbud. Nye islamske finansinstitusjoner har blitt rapportert i en rekke land, dette blant annet Australia,

²⁰ TheCityUK – Global Trends in Islamic Finance Report – September 2017, side 3

Oman, Pakistan, Nigeria og Russland. Land med stor etterspørsel satser stadig på utvikling og forbedring av eksisterende tilbud og fremtidig vekst i bransjen.²¹

Til tross for stor etterspørsel i Norge så er det per dags dato ingen som tilbyr shariah-kompatible produkter. Det har vært flere forsøk, blant annet av DnB og StoreBrand, men det har ikke utviklet seg til en mulighet enda. Storebrand jobbet med et tilbud for rentefrie lån som er kompatibelt med shariah bekreftet kommunikasjonssjefen i Storebrand, Bjørn Erik Sættem – men dette produktet er ikke tilgjengelig som et alternativ hos Storebrand enda. Om det kommer ved et senere tidspunkt er det ikke oppgitt informasjon om. Etterspørselen for islamske finanstilbud er stor og ikke bare blant norske muslimer. Norge er et attraktivt land for utenlandske investorer, spesielt for GCC-land og Sørøst Asia.

²¹ <https://www.thecityuk.com/assets/2017/Reports-PDF/Global-trends-in-Islamic-Finance-and-the-UK-Market-FINAL.pdf> - side 8

8. Svakheter for oppgaven og mulig videre forskning

Dette var en spennende oppgave fordi tema er ganske ukjent. Jeg hadde ingen forutsetninger om hva jeg hev meg ut på, men angrer likevel ikke et sekund på at jeg valgte dette som tema til min masteroppgave. Det var vanskelig å forholde seg til begrenset bruk på informasjon fordi jeg var usikker på hvor omfattende denne oppgaven var og hva som lå tilgjengelig av informasjon, teori og fakta ute.

Utgangspunktet til å starte med var å analysere bankenes tid under og etter finanskrisen. Dette ble endret underveis fordi det var begrenset med regnskapstall tilgjengelig og jeg måtte kutte ned og fokusere på hva jeg hadde å bruke. Dette er en svakhet ved oppgaven og en mulighet for videre utvikling og forskning på tema. Antall banker involvert i analysen er få.

Det er viktig å bemerke seg at islamske banker ikke har eksistert i markedet i like lang tid som konvensjonelle banker, og spesielt i UK som er segmentet for analysedelen av denne oppgaven. Konvensjonelle bankvirksomheter har en dypere erfaring og lengere historie både på hvordan de skal operere som banker i virksomheten og hvordan være en del av finansmarkedet. Det er en stor mulighet for videre forskning på dette området, spesielt med tiden når det kommer flere islamske banker og over en lengere tidsepoke. Det å inkludere flere banker innenfor hvert segment og også prøve å forholde seg til banker i samme størrelse. Dette var en av utfordring jeg kom bort i.

Referanseliste

Internett:

- Utredning av Murabaha

http://www.islamic-banking.com/murabaha_sruling.aspx

- World Islamic Banking Competitiveness Report 2016

<http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-world-islamic-banking-competitiveness-report-2016/%24FILE/ey-world-islamic-banking-competitiveness-report-2016.pdf>

- Avisoppslag: 29.November 2017 “*Muslim population in some EU countries could triple, says report*”

<https://www.theguardian.com/world/2017/nov/29/muslim-population-in-europe-could-more-than-double>

- Forskningsoppdrag: 29.November 2017 “*Muslims in the EU, Norway and Switzerland in 2050: zero migration scenario*”

http://www.pewforum.org/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/pf_11-29-17_muslims-update-21/

Studentutredning:

Ahmet Kømurcu og Zumer Ahmet (2013): *Islamsk finansiering og dens etterspørsel i Norge*: Utredning ved Høgskolen i Buskerud.

Bøger og artikler:

- Al-Hares, O. M., AbuGhazaleh, N. M., & El-Galfy, A. M. (2013). Financial performance and compliance with Basel III capital standards: Conventional vs. Islamic banks. *Journal of Applied Business. Research*, 29(4), 1031-1048.
- Al-Muharrami S. (2008). An examination of technical, pure technical and scale efficienciec in GCC banking. *Amerikal Journal of Finance and Accounting*, s.152-166.
- Atrill P og McLaney E (2014) *Accounting and finance: An introduction*. Harlow, United Kingdom: Pearson Education Limited.
- Bader et al (2008): Cost, Revenue and Profit Efficiency of Islamic versus Conventional Banks: International Evidence Using Data Envelopment Analysis, *Islamic Economic Studies* Vol. 15, No 2
- Bend Soon Chong og Ming-Hua Liu (2009): *Islamic Banking: Interest-free or interest-based?* Nanyang Business School, Nyanag Techological University, Singapore. Department of finance, Faculty of Business, Auckland University of Technology.
- Chapra, M. (2008). The Global Financial Crisis: Can Islamic Finance help? http://unctad.org/meetings/fr/Contribution/gsd_sd_2012-02-25_bp_chapra_en.PDF
- El- Hawary D., Grais W., & Iqbal Z (2004). Regulating Islamic financial institutions: *The nature of the regulated*.
- El Tiby, A. M. (2011) *Islamic Banking: How to Manage Risk and Improve Profitability*. John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey
- Hasan M og Dridi J (2010): *The Effects of the Dlobal Crisis on Islamic and Conventional Banks: A comparative Study*, IMF Working paper
- Khan, F. (2010). How 'Islamic' is Islamic banking? *Journal of Economic Behavior & Organization*, 76(3), 805-820.
- Majia, A. L., Aljabrin, S, Awad, R, Norat M. og Song I. (2014): *Regulation and Supervision of Islamic Banks*, IMF Working Paper, Monetary and Capital Markets Department.

- Mirakhor, Abbas, and Iqbal Zaidi. "Profit-and-loss sharing contracts in Islamic finance." In Handbook of Islamic banking, by M. Kabir Hassan and Mervyn K. Lewis, 49-63. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2007.
- Muhammad Shezad Moin (2013); *Finacial Performance of Islamic Banking and Conventional Banking in Pakistan: A comparative Study*
- Olson D. & Zoubi T. A (2008). Using accounting ratios to distinguish between Islamic and conventional banks in the GCC region. *The International Journal of Accounting*, s. 43-65.
- Pollard, J., & Samers, M. (2007). Islamic banking and finance: Postcolonial political economy and the decentring of economic geography. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 32(3), 313-330.
- Rammal, H.G., 2004. Financing through musharaka: principles and application. *Business Quest. Journal of Applied Topics in Business and Economics* (accessed 03.02.08) <http://www.westga.edu/~bquest/2004/musharaka.htm>.
- Sole Juan (2007), *Introducing Islamic Banks into Conventional Banking Systems*, IMF Working Paper, Authorized for distribution by Ghiath Shabshigh.
- Usmani, M.T., 2002. *An Introduction to Islamic Finance. Arab and Islamic Law Series*. Kluwer Law International, The Hague.
- Vogel & Hayes 1998 F. E. Vogel & S. L. Hayes, *Islamic Law and Finance, Religion, risk and return*, Kluwer Law International 1998.
- Warde, I., 2000. *Islamic Finance in the Global Economy*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Zamir Iqbal and Hennie van Greuning (2008), *Risk analysis for Islamic banks*, International bank for reconstruction and Development/The World Bank.